

Alphen-Chaam werkt aan de lokale democratie

Deze publicatie is het resultaat van een traject dat op initiatief van de gemeenteraad in juni 2017 is begonnen. Met als doel te investeren in de positie van de gemeenteraad en te werken aan nauwere banden tussen gemeentebestuur en inwoners. Raadsleden, collegeleden, ambtenaren en inwoners hebben naar zichzelf en naar elkaar gekeken. Gezamenlijk hebben zij vooral ook vooruit gekeken: wat kan beter! U vindt het allemaal terug in deze publicatie.

NOODZAAK & URGENTIE

Alle fractie(voorzitter), de wethouders, de burgemeester, de gemeentesecretaris en de griffier hebben zich aan de hand van 22 stellingen uitgesproken over de lokale democratie. Er gaat van alles goed, maar de gemeente kan nog veel meer doen om inwoners, bedrijven, verenigingen, instellingen en andere(n) te betrekken in het besluitvormingsproces. Investeren in de lokale democratie is geen keuze, maar een noodzaak. Dit rapport is het startschot om daar direct mee aan de slag te gaan. Er is sprake van urgentie. De 'agenda kwaliteitsverbetering lokale democratie' die je in dit rapport aantreft, wijst de weg.

College, ambtelijke organisatie en gemeenteraad maken aan het begin van belangrijke participatieprocessen afspraken over procesverloop, rollen en verantwoordelijkheden.

Alle uitslagen zien van de interviews? [Klik hier.](#)

OBSERVATIES INWONERS(COMMISSIE)

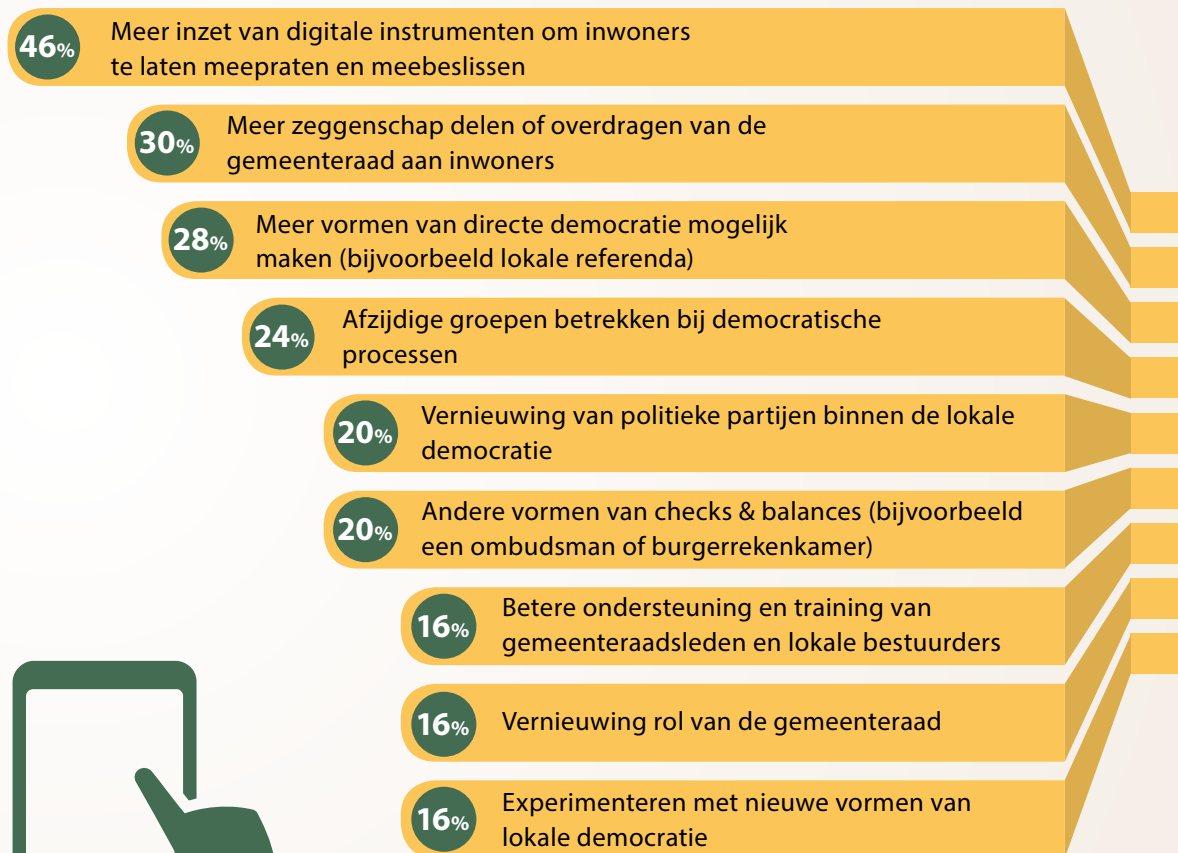
Door middel van een digitale enquête zijn de inwoners van Alphen-Chaam in de gelegenheid gesteld hun meningen en waarderingen te geven. Ook zij ervaren de noodzaak en urgentie te investeren in de lokale democratie.

Net als de raadsleden vinden de inwoners dat de samenwerking gemeenteraad-inwoners beter kan. Dit gaven de inwoners als antwoord op de vraag 'Wat vindt u van de samenwerking tussen raadsleden en inwoners?' 44 procent vindt de samenwerking matig tot slecht en 40 procent beoordeelt de samenwerking als voldoende tot (zeer) goed.

In de enquête is ook gevraagd wat de inwoners bovenaan de agenda van de gemeenteraad willen hebben. Dit zeiden de inwoners:

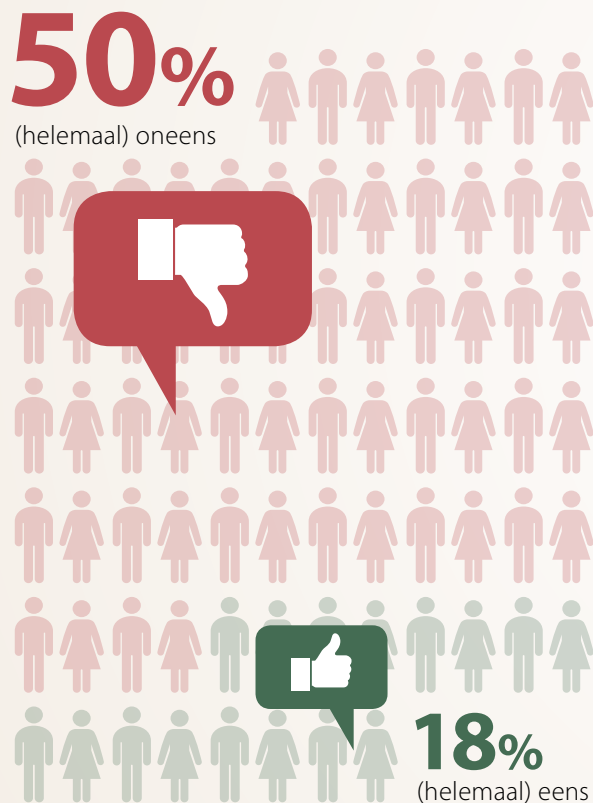

46% van de inwoners wil meer inzet van digitale instrumenten om inwoners te laten meepraten en meebeslissen.

OBSERVATIES INWONERS(COMMISSIE)

DELIBERATIE

Mijn gemeente investeert in deliberatie: besluiten worden genomen na een open gesprek met alle belanghebbenden.

LEGITIMITEIT

Mijn gemeente investeert in democratische legitimiteit: gaat na of de gemeentelijke besluiten kunnen rekenen op draagvlak en vertrouwen van inwoners.

ZEGGENSCHAP

Mijn gemeente deelt zeggenschap: organiseert dat inwoners (gedeelte) zeggenschap hebben over hun dorp/wijk of een beleidsterrein.

Alle uitslagen zien van de interviews? [Klik hier.](#)

OBSERVATIES INWONERS(COMMISSIE)

Speciaal voor dit traject is in augustus 2017 een oproep gedaan aan de inwoners: *kijk mee, denk mee en werk mee aan de lokale democratie in Alphen-Chaam!* 13 inwoners hebben zich aangemeld. Zij vormden de 'inwonerscommissie lokale democratie'. Op deze pagina lees je hun observaties naar aanleiding van het bijwonen van een deel van de raadsvergadering op 28 september 2017.

- Voorzitten door de burgemeester (strak maar ook weer niet te strak, met kwinkslag waar dat kan)
- Goede samenvattingen door de voorzitter & goede toelichting bij wat er gebeurt (zowel op inhoud als op proces)
- Heldere structuur van de vergadering
- Voldoende ruimte voor vragen
- Sfeer is goed (gevoel van 'samen' en 'gedeelde verantwoordelijkheid')
- Respectvolle omgangsvormen (correcte manier van elkaar aanspreken)
- Goede bijdragen (reacties) van de wethouders
- Raadsleden tonen betrokkenheid bij de onderwerpen
- De bereidheid om alsnog inwoners te horen en ervaringen van andere gemeenten te gaan opvragen (met betrekking tot het dossier afvalinzameling)

Goed

Kan beter

- Te veel herhalingen
- Te weinig to the point (te wollig, te omslachtig, om de hete brij heen draaien, te weinig direct)
- Te weinig kritisch (naar elkaar en naar de wethouders)
- Te weinig overtuiging in presentaties van veel raadsleden (tip: 'sta meer achter je verhaal!')
- Te weinig beperking in spreektijd (tip: 'stel een maximum aan die spreektijd')
- Te weinig luisteren naar elkaar en dus ook maar weinig dialoog
- Weinig daadkracht: knopen worden maar niet doorgehakt
- Op onderdelen te weinig inhoudelijke kennis, en dus geen scherpe vragen vanuit de raad
- Publiek wordt onvoldoende meegenomen en betrokken (door de formele manier van praten, door het gebruik van afkortingen, doordat de naambordjes niet leesbaar zijn en dus niet duidelijk is wie wie is)
- Inspreker moet erg lang wachten tot hij aan de beurt is ('niet netjes')
- Volgorde op de agenda (tip: 'begin met die onderwerpen die echt belangrijk zijn')
- Raadsleden zijn te vaak met andere dingen bezig tijdens de vergadering en/of kijken naar beneden in plaats van naar elkaar
- Aanpak dossier afvalinzameling roept vragen op: waarom niet vooraf inwoners betrokken en meegenomen? Waarom nu alleen reageren op die groep inwoners die via facebook van zich hebben laten horen?

AANBEVELINGEN & TIPS

“Vermijd ambtelijke taal en afkortingen. Zoveel mogelijk inwoners mee laten doen betekent: in begrijpelijke taal communiceren (is niet hetzelfde als ingewikkelde zaken versimpelen!)”.

“Investeer in democratische vorming: leg uit hoe de democratie werkt en hoe besluiten tot stand komen. Dat vraagt om uitleg en om investeren in democratische vaardigheden (overleggen, een goede dialoog voeren, compromissen sluiten, etc.). Zodat iedereen goed beslagen ten ijs komt en ook echt mee kan doen”.

“Zorg voor een setting van de raadsvergadering die past bij de ambities om de raad beter/meer te verbinden met de inwoners: geen afstand creëren en het publiek buitensluiten, maar juist uitnodigen en de mogelijkheid openen om inwoners en belanghebbenden aan tafel te laten zitten”.

“Zorg dat de communicatie op orde is: voor iedereen die mee doet moet volstrekt helder zijn wat er gaat gebeuren, wie wat doet en wie het laatste woord heeft (en waarom). Teleurstellingen ten gevolge van slechte communicatie en een slecht proces leiden tot afkeer in plaats van grotere betrokkenheid”.

“Kijk eens of het voor bepaalde dossiers of projecten mogelijk is om een projectleider aan te stellen, die namens de raad in de buurt langs gaat om de mensen te bevragen”.

“Een inspreker heeft bij een besluitvormend stuk geen of weinig invloed meer. Zorg er dus voor dat inwoners eerder hun inbreng kunnen leveren, zodat daar ook wat mee kan worden gedaan in de besluitvorming”.

“In plaats van een coalitieprogramma een raadsprogramma opstellen, waardoor besluitvorming door wisselende samenstelling kan plaats vinden”.

“Beperk de spreektijd tijdens de raadsvergaderingen: minder herhalingen en focus op de kern van de boodschap”.

AGENDA KWALITEITSVERBETERING LOKALE DEMOCRATIE

Tijdens dit traject hebben raadsleden, collegeleden, medewerkers en de leden van de inwonerscommissie ideeën opgehaald om het samenspel gemeentebestuur - en daarmee de lokale democratie - te versterken. Hier zie je de vier onderwerpen die in elk geval op de investeringsagenda thuishoren. Met de beraadtafel is al geoefend en met het ontwerpen van de bouwstenen is een begin gemaakt. Om ervoor te zorgen dat er wordt doorgepakt is het raadzaam een 'borgingscommissie' in het leven te roepen.

01 BERAADTAFELS

In de beeldvormende fase bij belangrijke dossiers meer tijd nemen voor gesprekken met inwoners en belanghebbenden. Ambtenaren kunnen in de voorbereiding op deze beraadtafels een belangrijke rol vervullen: als verbindingsofficieren of 'raadsambassadeurs' bijdragen aan het verbinden van gemeentebestuur en gemeenschap.

02 E-PARTICIPATIE

Na goed onderzoek investeren in bijvoorbeeld een digitaal burgerpanel: een groep van 100 of 200 inwoners die bevroegd kunnen worden op kwesties en onderwerpen. Dit zou heel goed samen kunnen gaan met het inrichten van beraadtafels. Mensen kunnen dan aan tafel meepraten, maar eventueel ook op afstand door in te loggen en vanuit huis 'mee te praten'.

03 INVESTEREN (IN BOUWSTENEN) PARTICIPATIETRAJECTEN

Goed samenspel tussen inwoners, raad, college en ambtelijke organisatie is cruciaal om participatie te laten slagen. Dat is altijd maatwerk. Maar er zijn wel degelijk bouwstenen te geven. Hier is nog werk aan de winkel. Er zal voortgebouwd moeten worden. Zeker zo belangrijk als de steentjes zijn de mensen die bereid zijn te stapelen. Handen uit de mouwen dus en dan zal snel duidelijk worden dat de praktijk ook hier de beste leerschool is.

04 SAMENLEVINGSAGENDA

Een strategische lange termijn agenda is cruciaal om als gemeenteraad echt in positie te kunnen zijn. Wat komt er aan? Wat vinden inwoners van belang? Welke onderwerpen pakken we dit jaar op met de inwoners? Wat voor participatie- en besluitvormingsproces past daar bij? Het zijn deze vragen die de raad in positie brengen. Die samenlevingsagenda – het woord zegt het al – maakt de raad natuurlijk in samenspraak met college, organisatie én de gemeenschap.

05 SAMEN BLIJVEN WERKEN AAN DE INVESTERINGSAGENDA

Dit traject heeft geleerd dat er veel meer ideeën zijn dan de vier die hier zijn genoemd. Een investeringsagenda is geen afvinklijstje. Het versterken van de lokale democratie is een voortdurend proces. De gesprekken over de democratie die de afgelopen maanden zijn gevoerd hebben heel veel opgeleverd: nieuwe ideeën, en ook veel energie. Punt 5 van de agenda is dus: samen blijven werken aan de investeringsagenda.

- Direct aan het begin van de nieuwe bestuursperiode roepen we een 'borgingscommissie' in het leven, met daarin tenminste twee raadsleden, twee inwoners, een lid van het college en de gemeentesecretaris. We geven deze commissie opdracht de uitkomsten van dit traject verder te brengen én het traject (ter versterking van de lokale democratie) voort te zetten.
- We geven een van de collegeleden de specifieke opdracht om (samen met de raadsleden, inwoners en medewerkers!) de komende vier jaar te werken 'aan de versterking van de lokale democratie'.
- We roepen de nieuwe gemeenteraad op te blijven werken met een inwonerscommissie, die mee denkt, mee kijkt, mee praat en mee werkt aan het blijvend verbeteren van de lokale democratie.

BOUWSTENEN 'ONTWERP PARTICIPATIETRAJECT'

Tijdens dit traject zijn twee ontwerpessies gehouden. Raadsleden, collegeleden, medewerkers en de leden van de inwonerscommissie hebben samengewerkt aan een eerste uitwerking van de beraadtafel en de bouwstenen voor participatie. De beraadtafel is ook al in de praktijk gebracht. De uitkomsten, ervaringen en lessen vind je op de volgende pagina.

Elk participatietraject is uniek en verloopt anders dan bedacht. Dat neemt niet weg dat er een aantal vaste bouwstenen is. In Alphen-Chaam hebben inwoners, raadsleden en ambtenaren tijdens een van de testlab-avonden binnen een uur een aantal bouwstenen aangedragen. De casus was 'verminderen van de hoeveelheid restafval in de gemeente'. Deze bouwstenen zijn slechts het begin. De praktijk is de beste leerschool. Aan de slag!

Klik op een bouwsteen om de inhoud te openen.

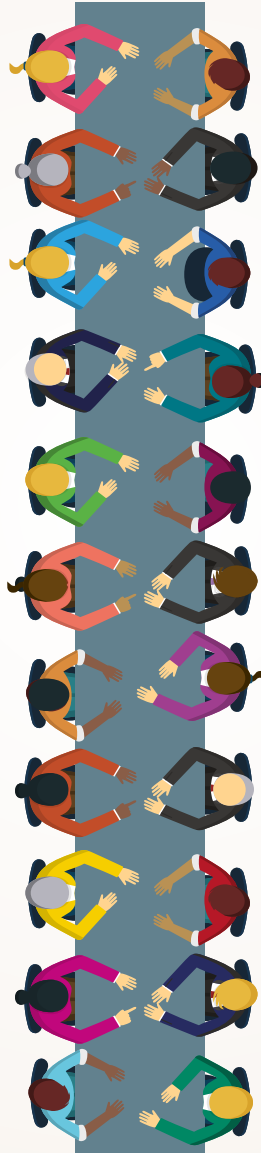
BERAADTAFEL

HET IDEE

Het doel is een open gedachtewisseling. Daarom zit de beraadtafel helemaal aan het begin van een besluitvormingsproces. Er ligt op dat moment dus geen raadsvoorstel op tafel. Er is nog niet voorgesorteerd op twee of drie keuzemogelijkheden. Er is al één keer geëxperimenteerd met een beraadtafel. De uitnodiging (plus toelichting) voor deze oefen-beraadtafel vind je hier. Het was een zeer waardevol experiment. Er zijn lessen uit getrokken en het heeft input opgeleverd voor de 'knoppenkast'. Net als bij de bouwstenen geldt ook hier: aan de slag ermee! Gewoon doen, evalueren en leren en nog een keer doen. Het enthousiasme naar aanleiding van deze oefen-beraadtafel was groot, zowel bij de inwoners, de raadsleden, de medewerkers als bij de aanwezige wethouder.

BELANGRIJKE LESSEN

- De beraadtafel staat of valt met de formulering van de uitnodiging-(svraag): neem de tijd om die vraag of het gespreksonderwerp zorgvuldig vast te stellen en betrek ook daar de inwoners al bij
- Communicatie en nog eens communicatie: laat geen misverstand bestaan over het doel van de beraadslagingen, ieders rol aan tafel en over wat er met de opbrengst of uitkomst van de beraadtafel gaat gebeuren
- Denk goed na of de beraadtafel met een inleiding op het onderwerp moet beginnen, want het risico bestaat dat de inleiding als (te) sturend wordt ervaren
- Maak duidelijk wie het initiatief kan nemen tot een beraadtafel/een onderwerp kan aandragen: ook inwoners, bedrijven, anderen, en onder welke voorwaarden dan?
- Zorg voor een goede samenvatting (voorzitter) en verslaglegging (notulist) zodat de uitkomsten een rol kunnen spelen in het vervolg van het (besluitvormings)proces

DE 'KNOPPENKAST'

- Voorzitter: van binnen (een van de raadsleden of de burgemeester) of van buiten (een inwoner, een externe deskundige)
 - E-participatie: wel of niet voorafgaand of tegelijk met de beraadtafels de mogelijkheid openen om online te participeren
 - Binnen of buiten: staat de beraadtafel in het stadhuis of daarbuiten
 - Formeel of informeel: een statige vergadertafel of een meer informele setting (statafel of kringgesprek bijvoorbeeld)
 - Een, twee of meerdere tafels: georganiseerd na elkaar of tegelijkertijd (al dan niet op verschillende locaties en al dan niet als een zogenoemde dakpan- of doorgeefberaadtafel)
 - Deskundige: wel of geen deskundige(n) (van binnen of buiten de gemeente) uitnodigen om deel te nemen aan de beraadslagingen
 - Medewerkers en collegeleden: wel of niet aan de tafel (maar dan wel op de tribune als toehoorder)
 - Representatief of aselekt: vraagt het onderwerp om een representatieve afspiegeling of is dat niet nodig
-

BELANGRIJKE RANDVOORWAARDEN

- Voldoende ambtelijke organisatiekracht (op de griffie en in de organisatie) om de beraadtafels (mee) voor te bereiden
- Een (actuele, strategische lange)termijnagenda om de beraadtafels tijdig te kunnen organiseren
- Een open (coalitie)akkoord of in elk geval voldoende insprek- en/of meespreekruimte op bepaalde dossiers

TOT SLOT

Het traject dat we hebben doorlopen was een inspirerende zoektocht, die veel ideeën heeft opgeleverd, maar vooral ook veel energie heeft gegeven om door te gaan met investeren in de lokale democratie in Alphen-Chaam. Namens de begeleidingscommissie heel veel dank aan al diegenen die een bijdrage hebben geleverd.

Dank aan de leden van de inwonerscommissie: Karin Oomen, Ronnie Maes, Bart Lauwaars, Jan Jacobs, Gertjan van den Bersselaar, Wim Knapen, Janneke Lauwerijssen, Koen Rongen, Frits Kelch, Marianne Kelch, Femke Kelch, Leendert Rasser en Wil Loermans. Dank voor jullie tijd, inspiratie en ideeën.

Dank aan het programma Lokale Democratie in Beweging: een gezamenlijk programma van de beroeps- en belangenverenigingen van raadsleden, wethouders, griffiers en gemeentesecretarissen, de Vereniging van Gemeenten en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dank voor het organiseren van de testlabs en de ruimte en de kansen om lokaal maatwerk te leveren.

Dank aan de acht gemeenten die net als Alphen-Chaam testlabgemeente waren. Dank voor het delen van jullie vragen, jullie ervaringen en jullie inspirerende ideeën. Deze drie ideeën brengen we graag onder de aandacht:

1

- Gemeenteraadsleden gaan gesprekken aan en halen input op straat op, niet gestoken in de jas van de eigen partij maar allen met eenzelfde kleur jas met op de voor en achterkant 'gemeenteraadslid'.

Gemeente zeist

2

- Aantal raadsleden vormt bij toerbeurt een callcenter: ze bellen (willekeurig) inwoners uit de gemeente en knopen een gesprek aan over zaken die zij goed vinden gaan, waar ze tevreden over zijn, wat beter.

Gemeente De Fryske Marren

3

- In plaats van en/of aanvullend op fysieke inspraak biedt Inspraak Online de mogelijkheid om inwoners online te betrekken. Door de inzet van een professioneel webinar betrek je de inwoners bij de lokale politieke besluitvorming. Nieuwsgierig geworden? [Klik dan hier!](#)

Tot slot natuurlijk ook een woord van dank aan de raadsleden, collegeleden en medewerkers in Alphen-Chaam die tijd en energie in dit traject hebben gestoken.

De begeleidingscommissie,

Guus Huijben, Niels Huismans, Hanneke Willemstein en Michel Luijben.